

האם לשיטת האדמו"ר מסאטמר שלש שבועות הן הלכה?

בספר ויואל משה שכתוב האדמו"ר מסאטמר, בו מבאר את שיטתו נגד הקמת מדינה לפני ביאת המשיח, יש כמה דברים שהם לא ידועים אפילו לחסידיו, והם בעצמם יכולים לערער את שיטתו¹.

רש"י מפרש השבועה "שלא ידחקו את הקץ": "שלא ירבו בתחנונים על הגאולה יותר מדי". האדמו"ר מסאטמר יש לו קושי גדול עם פירוש זה. מה היא הגדרה של תפילה יותר מדי על הגאולה, ומה הגבול שאסור להתפלל על הגאולה? הלוא האדמו"ר התפלל בבכיות נוראות על הגאולה... וכן ידוע על זקנו בעל ישמח משה ז"ל. האדמו"ר מפלפל לתרץ שיטת רש"י שאין הפירוש כפשוטו לסתם תפילות אלא דווקא באופנים מיוחדים². ובסימן ע"ט כתב שאפשר לפרש דברי רש"י כפשוטו, וז"ל "וכעת נראה לפענ"ד שאולי אפשר לפרש דברי רש"י כפשוטן דקאי על כל אחד ואחד שלא להרבות בתחנונים יותר מדאי"... ויכולים לפרש ששבועה זו, נתבטל כיוון שהאומות עברו על השבועה של "שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדי" גם אנחנו פטורים מהשבועה של "שלא ידחקו את הקץ" בתפילה. וזה לשונו: "ונמצא לפי זה שיוכל להיות שאותה השבועה שלא להרבות בתחנונים בטלה, אחר שהאומות עברו על שבועתן בפרט אחר חורבן בית שני שהרבו להרע באכזריות נוראה". והשבועה של 'דחיקת הקץ' תלוי בשבועה האחרת שהיא לאומות העולם, 'שלא ישתעבדו בישראל יותר מדי'. וכיוון שהאומות עברו על שבועתם גם השבועה של דחיקת הקץ נתבטל. והאדמו"ר ממשיך בסימן ע"ט שאע"פ ששבועה זו נתבטל, השבועה של מרידה באומות ולעלות בחומה נשאר בתוקפן, כיוון שהן פעולות מעשיות של דחיקת הקץ ומינות, כיוון שרוצים לגאול את עצמם מהגלות, משאינו כן תפילה שמתפללים אל הקב"ה. והאדמו"ר מסיים, שאינו ניחא לו לפרש כך משום שהחתם סופר ובעל ישמח משה לא רצו לפרש את דברי רש"י כפשוטם, לומר שמותר להתפלל יותר מדי כיוון שכבר נתבטל השבועה, אלא פירשו אותו בדרך אחר³ וז"ל: "אבל כיוון דחזינן גאוני קדמאי הישמח משה והחתם סופר דלא ניחא להו לפרש דברי רש"י כפשוטן נראה דלא ניחא להו כלל לפרש גם על אותה השבועה של תפלה שתלוי בשבועת האומות ואין זה דומה כלל לשנים שנשבעו זה לזה אלא הקב"ה הטיל עליהם חומר איסור שבועה בזה"... אבל את הנכתב אין להשיב, אנחנו רואים שלדעתנו יכולים לפרש ששבועה זו נתבטל אלא שלא ניחא ליה לפרש כך משום רבותיו⁴.

וכך פירשו מהר"ש קלוגר⁵ ורבי הלל מקאלאמאי⁶ שנתבטל השבועה של דחיקת הקץ,

¹ כתבתי את המאמר הזה, ובאמצע כתיבתו מצאתי את הספר החשוב, "נחלת יעקב" מהרב יעקב זיסברג, "בירורים על מצות ישיבת ארץ ישראל" ובתוכה יש עוד ספר בשם "נפש עדה" "בירורים בשלש שבועות ובדעת רב יהודה". עבודה רבה ומושלמת, באריכות גדולה, ולא החסיר כלום מכל שיטות ראשונים ואחרונים בטוב טעם ודעת. וכן יש מאמרים רבים חשובים, מתלמידי חכמים וחוקרים, ונעזרתי הרבה מהם. ומאמר זה עוסק בדברי האדמו"ר מסאטמר, ודן בכמה דברים שאינם ידועים שכתוב בספרו. ואינו מקיף את הסוגיה בשלימות.

² ע' ויואל משה אות כ"ט ול'

³ ע' באות כ"ח שמביא האדמו"ר דבריהם.

⁴ ובאות כ"ח כתב האדמו"ר על דברי חתם סופר וישמח משה, "אבל בדברי רש"י קשה להעמיס זה". ובאמת בעל ישמח משה לא מפרש דברי רש"י כלל אלא מפרש דברי הגמ' "שלא ידחקו את הקץ" באופן אחר.

⁵ בספרו "מעשה ידי יוצר" על הגדה של פסח. על הפסקה "ואת לחצנו זו הדחק". האדמו"ר כתב שאח"כ מצא את דברי מהר"ש קלוגר והוא מפלפל בדבריו ומוכיח שאינם מוכרחים, ומסיים "ובאמת לא כתב זה המהרש"ק אלא בדרך דרוש כדרך הדרשנים המחדשים פירושים שונים בדרך אגדה אף אם אינם להלכה כלל"...

האם לשיטת האדמו"ר מסאטמר שלש שבועות הן הלכה?

ומותר להתפלל יותר מדי, כיוון שהאומות עברו על שבועתן, על פי המבואר בשלחן ערוך (יו"ד ס' רל"ו סעיף ו') שנים שנשבעו זה לזה אם אחד עובר על התנאי גם חברו פטור. באות ע"ה כתב האדמו"ר **"ויש אפיקורסים שאומרים שכיון שהאומות לא קיימו את השבועה לכן גם לנו ח"ו היתר לעבור על השבועה וזה הבל הבלים... ועכשיו לו יהא שהחילוק בין תפלה יותר מדי ופעולות מעשיות הוא חילוק יפה. הלה אם יכולים לומר שהשבועה של דחיקת הקץ נתבטל כיוון שתלוי בשבועה לאומות למה אסור לאחרים לומר שגם השבועות אחרות תלויות זו בזו, ואפיקורסות והבל הבלים לומר כך?!"** ובאמת יש כמה אחרונים⁷ ותלמידי חכמים שפירשו כך את הגמרא, על פי יסוד בהלכה שולחן ערוך יו"ד ס' רל"ו סעיף ו' ששניים שנשבעו זה לזה אם אחד עבר על השבועה שלו גם חברו פטור מלקיים שבועה שלו⁸. וכך משמע לשון מדרש שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ב' רבי יוסי בר חנינא אמר שתי שבועות יש כאן אחת לישראל ואחת לאומות העולם, נשבע לישראל שלא ימרדו עול המלכיות, ונשבע למלכיות שלא יקשו עול על ישראל שאם מקשים עול על ישראל הן גורמין לקץ לבא שלא בעונתו, משמע שיש קשר ברור בין השבועות ואחד תלוי בשני⁹.

בשלוש מקומות בספרו כתב האדמו"ר מסאטמר דבר שלא ידוע כמעט לרוב חסידי סאטמר. **שהשבועות אין להם תוקף של הלכה**, כיוון שאין השבועות חלים על דורות העתידים. ועוד שכמו שהשבועה לאומות אינה באמת שבועה של הלכה לגוים, כי באיזה מעמד השביע להם? כן השבועה לישראל אינן שבועות להלכה כי האומות בוודאי לא קבלו אותם לדורותיהם¹⁰. בסוף אות ל"ו כתב: **"ומעתה אפשר להבין גם דעת הרמב"ם ז"ל שכתב על שבועת הגליות, אף לישראל דרך משל¹¹, דכיון שלא נתגלה אותה השבועה בסיני, אלא אח"כ ע"י שלמה המלך ע"ה. וגם יש שמה שבועה לאומות העולם, לכן סובר שאינה שבועה עפ"י הלכה... אלא נכתב לשון שבועה דרך משל, בשביל שהוא ענין חמור מאוד גם מבלעדי השבועה. בסוף אות ע"ט ובתחילת אות פ' מכריע שלפי הרמב"ם**

⁶ בספרו "אבקת רוכל" חלק ב' כלל ט'.

⁷ יש רשימה של אחרונים ופוסקי הלכה שכתבו כך ורובם אני מעתיק מספר "נחלת יעקב" מר' יעקב זיסברג, דף 766. בעל זרע שמשון בפירושו על מגילת אסתר עמ' קנד. בספר רב שלום מביא שהשבועות תלויות זו בזו בשם רבי הלל מקאלמעיא. הרב יצחק אייזיק הרצוג ז"ל במאמרו בקובץ "תחומין" ד' מפרש כך שיטת הרמב"ם שמשום כך לא הביאו הרמב"ם כיוון שאינו להלכה משום שהאומות כבר עברו על שבועתם וא"כ גם על עם ישראל נפטר מכל השבועות. הרב יוסף אליהו הנקין, בחוברת כ"ט קובץ "הדרום". הרב טולאדנו בשו"ת ים הגדול סימן צ"ז הרב משה יחיאל עפשטיין, האדמו"ר מאזורוב במכתב לרב כשר "דעת תורה על השבועה שלא יעלו ישראל בחומה" בקובץ "שנה בשנה". בספר וחי בהם מהרב מ"ד אקרמן מביא ביאור זה בשם רבי חיים עוזר מוויילנא. הרב מאיר כהנא ז"ל הי"ד בספר אור הרעיון פרק כ"ו. הרב מרדכי אליהו בהסכמתו לספר ויעמידה ליעקב לחק, מאת אליאב שוחטמן תשנ"ה. ולדיין ארוך בפירוש זה על השלש שבועות ע' בספר נחלת יעקב דף 763 ואילך.

⁸ מקורות להלכה זו הן ממדרש תנחומא דברים ג, שדוד המלך לחם עם הארמיים אע"פ שנשבע יעקב ללבן כיוון שהם עברו תחילה. בראשית רבא פרשה עד ס' טו מדוד המלך שלחם עם אדומיים ומואבים אע"פ שלא היו להם רשות ליהודים ללחם בהם כיוון שהגוים פרוצו את הגדר תחילה. ומגמ' סוטה י' ע"א שבטלה השבועה של אברהם לפלשתים כיוון שהם עברה על השבועה תחילה. ומעתיקים הש"ך ונקודת הכסף בס' רל"ו ס"ק טו.

⁹ מהר"ש קלוגר הביא ראייה ממדרש זה לביטול השבועות. להבנת עומק דברי המדרש ע' הרב מאיר כהנא אור הרעיון פרק כו.

¹⁰ ע' ויאל משה ס' ל"ד

¹¹ הרמב"ם באגרת תימן. "וכאשר הודיע שלמה ע"ה ברוח הקודש שזאת האומה בהשקעה בגלות תשתדל להתעורר בזולת עתה הראויה לה וימותו בעבור זה וישיגום צרות. הזהיר ממנו והשביע עליו **על צד המשל** ואמר: השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו'".

האם לשיטת האדמו"ר מסאטמר שלש שבועות הן הלכה?

אין איסור הלכה של שלוש שבועות וז"ל בסוף אות ע"ט "ובזה אפשר ליישב קושיא שהבאתי בתחלה למה אמר רב יהודה: העולה מבבל לארץ ישראל- עובר בעשה. ולא אמר עובר בשבועה, שהוא חמור יותר? דכיון שנתבאר שמעיקר ההלכה אין השבועה חלה על דורות העתידיים. ולא נאמר בלשון שבועה, אלא לומר שיש בזה עונש כמו שבועה, לכן כתב הרמב"ם שהוא דרך משל, ולכן בחר יותר לומר עובר בעשה שעל העשה הוא עובר מעיקר ההלכה. כי לא בא לדבר מהעונשים שיש בזה אלא מה שהוא עובר מעיקר ההלכה". ובסימן פ' כתב "ומעתה תו אין התחלת הקושיא מה שלא הביא הרמב"ם בספר היד אלו השבועות כי כבר נתבאר שאין בשבועות אלו עניין של הלכה כי באמת אינם חלים על הדורות אלא שהוא להגדיל העונש... ובסוף אות פ' כאילו שכח שהוא כבר כתב שלפי הרמב"ם השבועות אינן עניין הלכה. ומתחיל לפלפל עוד הפעם מה הסיבה שהרמב"ם לא הביא את הלכה של שלש שבועות. וזה לשונו: "גם מה שלא הביא השבועה שלא יעלו בחומה, אפשר לומר על דרך זה, דיש לומר דסובר הרמב"ם שהשבועה שלא יעלו בחומה, קאי על רוב ישראל. דזה הוי בחומה, והוא קבוצ גלויות. כמו שיש איזה מפרשים שפירשו כן...¹² ובאות פ"א הוא כותב: "וידע אני כי המתקש עדיין יתקש בזה, יען שאין מבואר בהדיא בספר היד (משנה תורה לרמב"ם) השלש שבועות... אבל לדינא, הנה ראשית שאף לו יהא שאינו מפורש כ"כ בספר היד, מ"מ ודאי, שאי אפשר לדחות דברים המפורשין וברורין בתשובותיו, שהחמיר מאוד באלו השבועות. ובפרט שנתחזקה תשובה זו מן הרמב"ם, לעת זקנתו אחר שכתב כל חיבוריו"¹³. האדמו"ר עצמו כבר כתב שלדינא אין לשבועות תוקף וכך הבין גם האדמו"ר מלשון הרמב"ם באיגרת תימן: "וכאשר הודיע שלמה ע"ה ברוח הקודש שזאת האומה בהשקעה בגלות תשתדל להתעורר בזולת עתה הראויה לה וימותו בעבור זה וישיגום צרות. הזהיר ממנו והשביע עליו"¹⁴ על צד המשל ואמר: השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' ". שהשבועות הן רק דרך משל, ואינם באמת שבועות. א"כ

¹² לפי זה לא עברו הציונים מעולם על שבועה זו כיוון שאפילו עכשיו אין רוב יהודי העולם גרים בארץ ישראל, אלא קרוב לרוב. אבל אפשר שהציונות כן עברה על שבועה זו על פי פשט זה, כיוון שרצונם היה להביא שם כל היהודים. אבל בעצם לא הבנתי באיזה אופן האדמו"ר מיישב את הרמב"ם שהסיבה שלא הביא את השבועה "שלא יעלו בחומה" הוא שרק כשרוב ישראל עולים בחומה הם עוברים על השבועה. למה לא הביא הרמב"ם את הלכה זו כדי שידעו שאסור לרוב ישראל לעלות לפני ביאת המשיח? א"כ לא יכול להיות שזו היא הסיבה שלא הביא הרמב"ם את השבועות.

¹³ האדמו"ר סומך עצמו על מה שכתב באות ל"א, שמוכיח שם שהרמב"ם הסכים לכל מה שכתוב באיגרת תימן, אפילו בסוף ימיו ולא חזר בו, כיוון שמזכיר את האיגרת שכתב ליהודי תימן, באיגרת שנכתב בסוף ימיו אל חכמי מונטפסליר (איגרות הרמב"ם מהדורות שילת ע' תע"ח) א"כ מוכח שהסכים לשבועות הללו, גם בסוף ימיו. ובאמת הרמב"ם גם בסוף ימיו חשב לסכנה גדולה לדחוק את הקץ, אבל הוא אינו עניין של הלכה כלל, אלא בעת הלא ראוי למלחמה נגד האומות, לגאול את ישראל וארץ ישראל, יכולים לסכן את כלל ישראל, במעשים שאינם אחראיים. כפי שביארתי במאמרי שלוש שבועות איסור או הזהרה? אבל באמת כפי הנראה, הרמב"ם באמת חזר מכמה דברים שכתב שם. באיגרת תימן תיאר המלך המשיח באופן אחד, ובסוף הלכות מלכים תיאר את מלך המשיח באופן שונה לגמרי. וכפי הנראה חזר בהלכות מלכים, ממה שכתוב באיגרת תימן. ומה שמזכיר את איגרת תימן לחכמי מונטפסליר אם מעיינים היטב במכתב רואים שהם שאלו על המכתב הזה, והוא רק מספר להם למה כתב האיגרת הזאת ששמעו עליה, אבל לא שעכשיו הוא בדעה אחת, אם כל מה שכתוב שם על המשיח. וצריכים להרחיב על זה במקום אחר.

¹⁴ בעצם הרמב"ם משנה את לשון הגמ' 'שהקדוש ברוך הוא' השביעם, והרמב"ם כותב 'ששלמה' השביען, כיוון שהרמב"ם מפרש ששלמה משיב כביכול בשם הקב"ה על תעוררו את אהבה לדחוק את הקץ לפרוק עול האומות, ולחזור לארץ ישראל שלא בעתה הראויה, כדי שלא יזיקו, ואינן באמת שבועות שהשביע הקב"ה.

האם לשיטת האדמו"ר מסאטמר שלש שבועות הן הלכה?

המתעקשים הם לא סתם מתעקשים! וכך כתוב גם האדמו"ר עצמו.
בסימן פ"ו כתב "ויש טיפשים האומרים שיען שהיה בהסכמת רוב האומות, אין כאן לא איסור שבועה, ולא איסור העברה על הקץ. וכל כך גבר חשכות וסמיות העינים, שנפל על העולם לטעות בדברי הבלים כאלו. והנה גם מה שכתב באבני נזר על השבועה שלא יעלו בחומה, שהפירוש הוא בדרך מלחמה שלא ברשות. ולקח זה מלשון רש"י ביד חזקה, לא אמר זה אלא על השבועה שלא יעלו בחומה, אבל על השבועה השלישית שלא ידחקו הקץ, אדרבא כתב רש"י ז"ל דקאי על המרבה בתחנונים אף שאינו עושה שום פעולה אחרת שבעולם, אלא מרבה בתחנונים בלבד. כי על עצם הענין של מהירת הגאולה, חלה השבועה. ואין נפקא מינה בזה כלל דעת האומות אם הוא ברשות אם לאו". הנה האבני נזר¹⁵ מפרש דברי רש"י שלא יעלו בחומה: "יחד, ביד חזקה". כפשוטו בלי שום פלפולים, שהשבועה¹⁶ לעלות בחומה ביחד ובעצם לסיים את הגלות, ולחזור לארץ ישראל, היא דווקא ביד חזקה ובדרך מלחמה, אבל ברשות האומות מותר לעלות בחומה¹⁷. אבל על מה מדבר האדמו"ר, כשרצה לחלק שאף אל פי שהשבועה של לעלות בחומה בטל כיוון שהוא ברשות האומות, השבועה של לדחוק את הקץ נשאר קיים, הלה עליה בחומה היא בעצמה מעשה של דחיקת הקץ של קיבוץ גלויות. האם שייך בכלל לחלק לומר שעליה בחומה מותר, כיוון שהיא ברשות האומות, אבל לדחוק את הקץ אסור!? ומשתמע ממנו כאילו האבני נזר גם יודה שהשבועה של לדחוק את נגד דבריו המפורשים שברשות האומות מותר ואפשר שזה נקרא עת פקידה! ולזיכרון בעלמא האדמו"ר כבר פירש בדרך אחד דווקא על השבועה של דחיקת הקץ, שרש"י פירוש להתפלל על הגאולה יותר מדי, שמותר לומר שנתבטל כיוון שהאומות עברו שבועתם, שלא ישתעבדו יותר מדי, ממילא מותר להתפלל יותר מדי על הגאולה. א"כ מי שאומר שברשות האומות אין דחיקת הקץ, אינו טיפש בשום אופן וכך כתבו בפירוש כמה גדולי ישראל¹⁸.

¹⁵ יורה דעה ס' תנ"ו אות ב'

¹⁶ באמת לדבריו אין השבועות אינם עניין של הלכה אבל הוא מבאר אותם בדרך אגדה עיין שם ס' תנ"ד אות נ'.
¹⁷ וז"ל "וכבודו העיר שבספר אהבת יונתן כתב דאפי' ברשות אסור. דברי דרשה הם. ואלף כיוצא בהם לא יזיזו דברי רש"י ממקומם. והגאון מוהריז"ל בעצמו לדינא לא הי' זז מפירש"י. ואשר כתבתי שם דאפשר יחשב פקודה. הי' הכוונה דאולי זה כוונת רש"י משום דבפ"ק דיומא [ט ע"ב] אלמלא עשיתם עצמיכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא כו' ושם פירש כחומה ברשות דעלי' בימי עזרא ברשות הי'. לזאת כתבתי דאפשר יחשב פקודה. מ"מ איך שיהי' כוונת רש"י הדין מפורש ברש"י דברשות מותר. ומעלתו השמיט מה שכתבתי מפירש"י. ומה שכתבתי דאפשר יחשב פקודה השמיט כבודו תיבת "אפשר" רק דחשיב פקודה". אבני נזר יו"ד ס' תנ"ו אות א' וב'. ושם מפרש דבריו שכתוב בס' תנ"ד אות נ"ד: גם י"ל כי אם יותן רשות לכולם יחשב פקודה. ואכמ"ל שזה ראייה שהם דברי בעל אבני נזר ולא מבנו, דו"ק.

¹⁸ האבני נזר הנ"ל, וכך כתב האור שמח במכתב שנתפרסם בכתב עת "התור" ירושלים תרפ"ב גיליון ג' "אמנם כעת הסבה השגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן-רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל וכיוון ששר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצות ישוב ארץ ישראל, ששקולה כנגד כל המצוות שבתורה למקומה. וע' הערה למטה. וכך כתב הגאון הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג במאמרו בקובץ "תחומין" כרך ד' במאמרו "על הקמת המדינה ומלחמותיה" שאין שום הלכה האוסרת עלינו להקים מדינה יהודית ברשות האומות לפני ביאת הגאולה". וכך כתב ב"מהרש"א חידושי אגדות" כתובות קי"א ב' ד"ה שלא יעלו בחומה כו', אני מעתיק לשון המהרש"א בע' 6. ורבי חיים פאלאג', שו"ת "נשמת כל חי" יו"ד סימן מח, דחה האפשרות שאפילו ברשות האומות אסור לכל ישראל לעלות. (שציפאנסקי, "ארץ ישראל בספרות התשובות" דף ל').

האם לשיטת האדמו"ר מסאטמר שלש שבועות הן הלכה?

בהמשך בסימן פ"ו הוא כותב "וגם זה ודאי ברור, שמה שהבין באבני נזר מלשון ביד חזקה, שפירש בדרך מלחמה וכדומה, הכוונה על האומה היושבת שם, שאם צריכין ללחום עמה, ודאי דהוי ביד חזקה. ומה ששאר האומות מסכימים לא מעלה ולא מוריד, וכי יש להאומות דין סנהדרין לדון מה יעשו ישראל... ואם כל שאר האומות שבכל העולם יאמרו לישראל למרוד בהאומה שיושבין ביניהם, בודאי שאין בזה היתר למרוד כיון דסוף סוף היא מרידה, וזה אסרה התורה הקדושה. וכמו כן הוא בעליה לארץ ישראל דאם העליה הוא עכ"פ ביד חזקה, אין בכח כל שאר האומות להתיר. זה הוא דבר פשוט וברור, אף לפי דעת האבני נזר". האדמו"ר טוען שאפילו יש רשות מהאומות לחזור לארץ ולבנות מדינה יהודית, אסור כיוון שצריכים ללחום עם הערבים הדרים בארץ ישראל. "וזה ודאי וברור נקרא מרידה באומות". אבל עם מעיינים בלשון מדרש שיר השירים לשון של השבועה היא: "שלא ימרדו עול מלכיות".¹⁹ והכוונה היא שלא ימרדו נגד האימפריה ששלטה על ארץ ישראל כמו רומא וכדומה, וכן הלשון שלא ימרדו באומות בגמ' מסכת כתובות כוונתה של ימרדו באומות ולא יפרקו עול הגוים במלחמה. הערבים לא שלטו כלל בזמן קום מדינת ישראל על ארץ ישראל.²⁰ בכלל הרעיון שהערבים בארץ ישראל הם נחשבים כאומה אפשר שהיא דעה נגד התורה שמבואר בפרשת בחוקת'. שהארץ ישמור אמונים לעם ישראל, והאויבים לא ימצאו מנוח בארץ ישראל. כמו שכתוב בפרשת בחוקת': **וְהִשְׁמַתִּי אֶת הָאָרֶץ וְשָׂמָמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיּוֹשְׁבִים בָּהּ**. (ויקרא כ"ו ל"ב) וחז"ל בספרא על פסוק זה אומרים: "זו מדה טובה, שלא יהו ישראל אומרים: הואיל וגלינו מארצנו, עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח, שנאמר: **וְשָׂמָמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיּוֹשְׁבִים בָּהּ**. אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח". הרמב"ן בפרשה הזאת מוסיף: "וכן מה שאמר בכאן ושממו עליה אויביכם, היא בשורה טובה מבשרת בכל הגלויות שאין ארצנו מקבלת את אויבנו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר הייתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם". במאות שנים אחרונות גרו בארץ כמה מאות אלפים ערבים, מפוזרים בכל הארץ, בלי שום צורה של אומה כלל והארץ הייתה שממה. כל המושג עם פלסטיני שידוע היום הוא אחד מהשקרים הגדולים שיש בעולם. מעולם לא היה אומה כזאת וגם היום אין אומה כזאת יש עם ערבי אחד גדול וערבים בארץ ישראל מעולם לא היו להם זהות לאומית לעצמם²¹. ארץ

¹⁹ שיר השירים רבה פרשה ב' אות ז'. רבי יוסי בר חנינא אמר: שתי שבועות יש כאן, אחת לישראל ואחת לאומות העולם, נשבע לישראל **שלא ימרדו עול המלכיות**, ונשבע למלכיות שלא יקשו עול על ישראל. שאם מקשים עול על ישראל הן גורמין לקץ, לבא שלא בעונתו. ר' חלבו אומר ארבע שבועות יש כאן, השביע לישראל **שלא ימרדו עול המלכיות**, ושלא ידחקו על הקץ, ושלא יגלו מסטירין שלהם לאומות העולם, ושלא יעלו חומה מן הגולה, אם כן למה מלך המשיח בא לקבץ גלויותיהן של ישראל.

²⁰ וזה לשונו של הרב יצחק אייזיק הרצוג ז"ל במאמרו על "הקמת המדינה ומלחמותיה" בקובץ "תחומין" ד' "הערבים היושבים בארץ ישראל כבר אבדו שלטונם בארץ, ובמלחמת העולם הראשונה נכבשה הארץ לא מידם, שלא היה להם זכות מלכות עליה אלא מטורקיה. ואין לנו עסק עמהם. ומלחמה כנגדם ברשות המעצמות הגדולות והקטנות גם יחד, איננה בשום אופן בכלל מרד". וכן כתוב בעל ארץ חמדה ספר א' שער א' פרק ו' סעיף ג' עמ' לה.

²¹ רציתי לצטט כמה מנהיגים של הערבים הפלסטינים, שאומרים בפירוש שעם פלסטיני הוא מושג מזויף, אבל אני לא רוצה להאריך. המאמר לעוד דף.

האם לשיטת האדמו"ר מסאטמר שלש שבועות הן הלכה?

ישראל הייתה נשלטת ע"י אימפריות גדולות וארץ ישראל הייתה להם ארץ נידחת בתוך האימפריה. הבריטים כבשו את ארץ ישראל מהטורקים בשנת תרע"ז והם נתנו רשות ליהודים לבנות בית לאומי²². וכן בוועידת סן רמו²³ החליטה האומות בחבר הלאומים, (המוסד שהקדים את UN) לתת לבריטניה מנדט על ארץ ישראל שהם יעזרו ליהודים לבנות מדינה בארץ ישראל והבריטים שלטו על הארץ עד שהם עזבו את המנדט שלהם לפני קום המדינה לה-UN והסתלקו מן הארץ. וה UN קבע עפ"י רוב אומות לחלק את הארץ ליהודים ולערבים. הערבים לא הסכימו והכריזו מלחמה ולחמו מלחמת חורמה עם היהודים. אבל זה לא נקרא מרידה באומות כיוון שהם לא היה מעולם בעלי הארץ. וכמו בתחילת בית שני²⁴, נתן ארתחשסתא מלך פרס, רשות לנחמיה לחזור לארץ, ולבנות את חומות ירושלים, ולזקוף קומתם של היהודים. וגם אז לא הסכימו השומרונים, הערבים והעמונים שגרו בארץ ישראל. וכששמעו באו ללחום עם נחמיה ככתוב בנחמיה פרק ד': וַיְהִי כִּאֲשֶׁר שָׁמַע סַנְבַּלֵּט וְטוֹבִיָּה וְהָעֲרָבִים וְהָעֲמֻנִים וְהָאֲשֻׁדִּים כִּי עָלְתָה אֲרוּכָה לְחַמּוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי הִחֲלוּ הַפְּרָצִים לְהִסְתֵּם וַיַּחֲרֹק לָהֶם מֵאֵד: **וַיִּקְשְׁרוּ כָל־מִן יָחֲדוּ לְבֹא לְהִלָּחֵם בִּירוּשָׁלַם וּלְעֲשׂוֹת לוֹ תוֹעָה: וְנַחֲמִיָּה וְהַיְּהוּדִים בָּנוּ אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם וְשָׁמְרוּ אוֹתָם מֵהַשּׁוֹנָאִים כְּכַתּוּב: וְאָרָא וְאָקוּם וְאָמַר אֶל הַחֲרִים וְאֶל הַסִּגְנִים וְאֶל יִתְרֵי הָעָם אֵל תִּירָאוּ מִפְּנֵיהֶם אֶת אֲדֹנֵי הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא זָכְרוּ וְהִלָּחְמוּ עַל אֲחֵיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנִיתֵיכֶם נְשִׁיכֶם וּבְתִיכֶם: בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר שָׁמָּה תִּקְבְּצוּ אֵלֵינוּ אֶלְהִינוּ יִלָּחֶם לָנוּ: גַּם אִם אֵל לֹא הָיוּ שׁוֹנֵאֵי יִשְׂרָאֵל, אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ, אֲלֹא הִסְתַּנְּנוּ אֶל הָאָרֶץ, אַחֲרֵי שֶׁהַיְּהוּדִים נִעְקְרוּ מֵאֶרֶץ זֶה לֹא נִחְשַׁב מְרִידָה בְּכָל־ל. וְכֵן מִבּוֹאֵר בְּמַהֲרַש"א²⁵, וז"ל: "שלא יעלו בחומה... ביחד ביד חזקה, ולבנות להם חומות ירושלים. ונחמיה שאמר ונבנה חומת העיר ולא נהיה וגו', **ברשות המלך היה**, כמ"ש שם". ובדברי המהרש"א מבואר שברשות האומות אין בכלל איסור שבועות. ופלא שהאדמו"ר לא מזכיר בספרו דברי מהרש"א. וכן המלחמה עם הערבים לפני קום מדינת ישראל לא נקרא בשום אופן מרידה באומות. באיזה עם מרדו? הערבים לא היו בעלי הארץ. א"כ מה שכתוב האדמו"ר **שוודאי וברור** שאע"פ שנתנו האומות רשות, אסור ללחום עם הערבים היושבים שם, אינה לא וודאי ולא ברור, כיוון שהם לא שלטו על הארץ, והם לא נחשבים לאומה בארץ ישראל.**

²² ב-2 בנובמבר 1917 שיגר שר החוץ הבריטי ארטור ג'יימס בלפור האיגרת הזאת ללורד רוטשילד: **לורד רוטשילד היקר, יש לי עונג רב להעביר אליך מטעם ממשלת הוד-מלכותו את הצהרת האהדה הבאה לשאיפות היהודיות הציוניות, שהוגשה לקבינט ואושרה על ידי: ממשלת הוד מלכותו רואה בעין יפה ייסוד בית לאומי לעם היהודי בארץ-ישראל ותעשה כמיטב יכולתה לאפשר השגת מטרה זו...** הצהרה זו דומה להצהרת כורש.

²³ וכך הוא לשון המנדט: ממשלת המנדט תהיה אחראית לקיום ההכרזה שניתנה ביום 2 בנובמבר 1917 ואושרה על ידי שאר ארצות ההסכמה, דבר יסוד לאומי לעם ישראל בארץ ישראל... על יד כך הוכרה מציאות קשר היסטורי בין העם היהודי ובין ארץ ישראל, קשר המשמש יסוד לבנות מחדש את ביתו הלאומי בארץ הזאת. הלשון של המנדט העתקתי מספר נחלת יעקב דף 779.

²⁴ הוכחה מבית שני חשבתי מעצמי. ומצאתי אותו בספר "נחלת יעקב" דף 782 וגם הוא שמח לכוון לדברי הרב מ"ל זקש בספרו מילי דמרדכי על הרמב"ם הלכות שבת פ"ו עמ' מז.

²⁵ "מהרש"א חידושי אגדות" כתובות קי"א ב' ד"ה שלא יעלו בחומה כו'